

Zápis z jednání Výboru pro vzdělávání Romů

ze dne 8. června 2021

místo konání: **online**

Přítomni: Albert Hubka Gwendolyn, B.A.; Mgr. Cibulková Andrea, MBA; Mgr. Červeňáková Lada; Mgr. Faltýn Jaroslav; Grenarová Renée, PaedDr., Ph.D. et Ph.D.; Mgr. Gulová Lenka; Mgr. Hrdlička Ferdinand; Kaleja Martin, doc. PhDr. et PhDr.; Nyklová Eva, Ph.D.; Mgr. Radošovská Mariana; Mgr. et. Bc. Slováková Radka; doc. Šotolová Eva, PaedDr., Ph.D.; Zapletalová Jana, PhDr.; Mgr. Závorová Smolová Halka; Mgr. Zemský Marek.

Omluveni: Bc. Horváthová Martina; Köttnerová Renáta, PhDr.; Andrys Ondřej, PhDr.

Přizvaní hosté: Mgr. Anna Hofschneiderová; Mgr. Šárka Antošová; Mgr. Kateřina Radová; Mgr. Pohořelý Svatopluk; Bc. Michal Miko.

Oddělení kanceláře RZVRM a sekretariátu RVNM: Mertlík Tadeáš, M.A.; PhDr. Kocanda Martin, Ph.D.; Krejčová Kateřina, M.A., Bc. Vojtěch Tuzar

Ad) Přivítání a zahájení jednání

Předseda Výboru pro vzdělávání Romů (dále jen „Výbor“), Martin Kaleja, zahájil jednání Výboru a přivítal přítomné členy, včetně hostů. Dále předseda představil program jednání, proti kterému nikdo z účastníků nevznesl námitky.

Program:

1. Výzkum Právo na vzdělání – prezentace
2. Informace z Rady vlády pro záležitosti romské menšiny
3. Informace ke Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030
4. Informace z Kolegia expertů k výkonu rozsudku D.H. a ostatní proti České republice
5. Zpráva o plnění opatření Akčního plánu pro výkon rozsudku D.H. a ostatní proti České republice
6. Aktualizace vyhlášení dotačního programu Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků SŠ a studentů VOŠ a konzervatoří
7. Informace z agendy RomanoNet v oblasti vzdělávání
8. Agenda Výboru pro vzdělávání Romů

1. Právo na vzdělání - prezentace

Šárka Antošová a Anna Hofschneiderová prezentovaly výsledky výzkumu Právo na vzdělání, který byl realizován od března 2020 do února 2021. Na projektu spolupracovaly organizace Amnesty International a Fórum lidských práv. Amnesty International se dlouhodobě zabývala přístupem romských dětí ke vzdělání. K autorkám se dostávaly z terénu informace, že se vyskytují problémy v oblasti podpůrných opatření, na která mají děti nárok, a v oblasti inkluze. Případy ale nebyly nikde popsány, proto se je za podpory OSF rozhodly zmapovat. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je zajištěn rovný přístup ke vzdělání pro všechny děti v České republice, případně zmapovat vzorce porušování práva na vzdělání, které se v praxi objevují. První část výzkumu zachycuje příběhy dětí a rodin. Autorky hovořily s 16 rodinami, jednalo se převážně o rodiny s dětmi s postižením. Kvůli pandemii covid-19 byla situace komplikovaná, romské rodiny se často nemohly zapojit, podařilo se tak sebrat hlavně příběhy u dětí s postižením. Druhá část je věnována identifikaci obecných strategií, které je možné při vymáhání práva na vzdělání vhodnými právními cestami zajistit, a které české a mezinárodní právo nabízejí. Cílem nebylo vytvořit sociologickou analýzu, ale analýzu lidskoprávní a zasadit příběhy do rámce, které můžeme dovodit z lidskoprávních závazků. Formy nepříznivého zacházení nebo diskriminace mají subtilní formu, jedná se o mozaiku nepříznivých postojů. Autorky se snažily toto pojmenovat jako lidskoprávní problém. Klíčová témata, která z výzkumu vzešla: 1. Záleží na štěstí a náhodě (učitel, škola, dobrá vůle..), 2. Silná snaha vést děti mimo hlavní vzdělávací proud, 3. Problémy s poskytnutím podpůrných opatření, 4. Bránění žákům v účasti na aktivitách mimo výuku (družina, kroužky), 5. Problémy s SPS a PPP.

Lada Červeňáková ocenila přínos výzkumu a optala se autork, proč se nakonec výzkumu nepodařilo shromáždit data o dětské romské menšině. Autorky vysvětlily, že v jejich odpovědích u této cílové skupiny respondentů zazněla celá řada překážek. Mezi tyto překážky patřila zejména pandemická situace, která nedovolila zprostředkovat šetření u romských rodin, z důvodu jejich nedostupného technického zázemí, a také omezená činnost zúčastněných organizací.

Gwendolyn Albert zajímala úloha České školní inspekce v dané problematice. Z jejího příspěvku bylo zřejmé, že je nutné zachovat základní způsoby, jak co nejlépe zajistit práva a příležitosti žáků. Podle Šárky Antošové Česká školní inspekce hraje důležitou roli. V některých případech její činnost velmi pomohla, v některých naopak spolupracovala komplikovaně. Na druhou stranu inspekce nemá takové kompetence k tomu, aby celou problematiku vyřešila sama.

Předseda Výboru doc. Martin Kaleja poděkoval autorkám za prezentaci výzkumu a zahájil projednání dalšího bodu.

2. Informace z Rady vlády pro záležitosti romské menšiny

Vedoucí kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a tajemník Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „RVZRM“) Martin Kocanda seznámil přítomné se stavem dokumentu Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021 – 2030. Uvedl, že příprava dokumentu byla od začátku roku dominantním tématem, proto byla detailně prodiskutována, včetně připomínek a hledání přijatelného řešení pro všechny strany. Výsledkem bylo přijetí Vládou bez rozporu v květnu 2021. Nad tímto úspěchem projevil radost a poděkoval všem zainteresovaným aktérům. Nejpodstatnějším bodem strategie by mělo být zřízení romského zmocněnce Vlády, jež je plánováno na následující rok. Projednána byla také dotační podpora Romů administrovaná MŠMT, revize RVP ZŠ a SŠ se zaměřením na romské dějiny, a proběhlé interakce s nakladatelstvími učebnic – v této souvislosti odkázal tajemník RVZRM na prezentaci ředitelky Muzea romské kultury, Jany Horváthové, a video spot „Učitelka“ reflektující absenci tématu romských reálií v učebnicích. Tajemník RVZRM také uvedl, že na posledních dvou zasedáních RVZRM, 19. 4. 2021 a 30. 6. 2021 se RVZRM věnovala zřízení nových výborů a pracovních skupin.

Předseda Výboru, Martin Kaleja, informoval o dotazu ředitelky Muzea romské kultury, Jany Horváthové, adresovaného MŠMT, který zněl: Proč není Muzeum romské kultury vyzýváno ze strany ministerstva k tomu, aby se vyjadřovalo k obsahu týkajícího se Romů v autorizovaných publikacích, respektive aby souhlasilo s obsahem jako autorizující orgán. Důvodem podle zástupce MŠMT Jaroslava Faltýna je vzhledem k velikému objemu trhu publikací nedostatečná kapacita MŠMT.

3. Informace ke Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů 2021 - 2030

Tajemnice Výboru Kateřina Krejčová, nejprve uvedla důvody pro změnu názvu Strategie, jež byla díky shodě napříč celým spektrem vědomým krokem. Důvody pro změnu názvu byly sémantické. Konkrétně šlo o nahrazení nevhodného a zastaralého pojmu *integrace*. Nový název vychází z doporučeného evropského rámce pro rovnost, začlenění a účast Romů a odstraňuje některé negativní konotace.

Tajemnice Výboru poté přiblížila podstatu úkolové části Strategie, jejímž cílem je rozsáhlá podpora marginalizované romské populace. Strategický cíl C – Vzdělávání vytyčuje celkem 7 specifických cílů:

1. Zvýšit účast romských dětí v předškolním vzdělávání.
2. Odstranit diskriminaci a segregaci Romů ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči.
3. Zajistit spolehlivá data, týkající se agendy romských dětí, žáků a studentů ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči.

4. Zkvalitnit a personálně posílit systém poradenství v oblasti vzdělávání, v institucionální výchově a péči romských dětí, žáků a studentů, včetně mládeže.
5. Zvýšit úroveň vzdělanosti Romů.
6. Zajistit podporu rozvoje odborných profesních kompetencí pedagogům angažujících se ve vzdělávání, v institucionální výchově a péči a dalším pracovníkům ve školství.
7. Zajistit podmínky pro smysluplné využívání volného času romských dětí, žáků a studentů, zejména v oblasti zájmového a uměleckého vzdělávání, v oblasti sportu a jiných volnočasových aktivitách, podporujících vzájemnou integraci a prevenci rizikového chování a sociálně patologických jevů.

Předseda Výboru, Martin Kaleja, vyjádřil své vřelé poděkování všem členkám a členům Výboru za odvedenou aktivní práci a absolvovanou náročnou cestu při přípravě tak důležitého dokumentu. Poté vyzval Výbor, který bude hrát při implementaci zásadní roli, a jehož cesta za jmenovanými cíli teprve začíná, aby byl nápomocný, a aktivně tvořil poradní orgán zainteresovaných institucím.

Na závěr čtvrtého bodu tajemnice Krejčová referovala o důležitosti sběru etnicky senzitivních dat a seznámila členy se shrnutím judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v kapitole 6. Vzdělávání Strategie, na jejímž vypracování se zásadní měrou podílela kancelář vládního zmocněnce pro zastupování ČR před ESLP, které za tuto práci poděkovala.

4. Informace z Kolegia expertů k výkonu rozsudku D.H. a ostatní proti České republice

Kateřina Radová představila působnost kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP. Tou je především obhajoba ČR u ESLP a v případě odsuzujícího rozsudku také následné poskytování informací orgánům a institucím, jak rozsudek implementovat (předává plány výkonu rozsudku). Úloha kanceláře spočívá také ve spolupráci s Výborem ministrů v Radě EU, kterému periodicky předkládá informace (např. kvalifikované odhady, stav domácího předškolního vzdělávání) o opatřeních, která ČR přijímá. Kancelář disponuje Kolegiem expertů, které zřídilo speciální expertní fórum k rozsudku ESLP v kauze D. H. a ostatní proti ČR. Členy fóra jsou zástupci pedagogických center, neziskových organizací či MŠMT, ČSI, KVOP apod. Výstup ze všech proběhlých jednání fóra bude postoupen MŠMT.

Lada Červeňáková požádala o sdělení, kdo je za Výbor zastoupen na expertním fóru. Martin Kaleja, předseda Výboru, se přihlásil s tím, že fóra se zatím zúčastnili Renée Grenarová, tajemnice Krejčová a on sám. V této souvislosti projevil vděčnost za možnost se zapojit ke spolupráci (poděkoval tajemnici

Krejčové za iniciativu a nasazení), ovšem zároveň projevil lítost, že se zástupci Výboru nemohli zúčastnit od začátku všech jednání.

5. Zpráva o plnění opatření Akčního plánu pro výkon rozsudku ESLP, D.H. a ostatní proti České republice

Zástupce MŠMT Svatopluk Pohořelý přednesl hlavní výsledky zprávy. Na všech ZŠ se od roku 2016 realizují kvalifikované odhady. Pro interpretaci výsledků je podstatné zejména to, že sledují odhady romských žáků podle vzdělávacích programů vybraných v dané konkrétní škole. Podíl romských žáků v ZŠ je v zásadě stabilní, pohybuje se okolo 3,5 %. Počet žáků konstantně narůstá. U programu pro základní vzdělávání, který je nejvíce rozšířen, se podíl romských žáků mírně zvyšuje. U programu podle přílohy pro děti s lehkým mentálním postižením, který skončil k 1. 9. 2020, se podíl romských žáků snižoval velmi výrazně. Dále už se s tímto programem nepočítá. Pokud má žák lehké mentální postižení, pak je možné pro jeho vzdělávání využívat upravené výstupy RVP pro základní vzdělávání. Probíhají buďto v běžné třídě, nebo ve speciální třídě určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Umístění do této třídy je možné pouze se souhlasem rodičů. Podíl těchto romských žáků (s diagnostikovaným mentálním postižením) je relativně vysoký, až 73 %. U ZŠ pro žáky s těžkým nebo středně těžkým postižením je podíl romských žáků stabilní a dosahuje maximálně 2 %. Významně menší počet romských žáků byl zařazován do RVP s upravenými výstupy (jedná se o pozitivní klesající trend za poslední rok, romské děti představují pouze 4 z 83 % celkového nárůstu). Podle zprávy se povinného předškolního vzdělávání, resp. posledního roku mateřské školy účastní podle odhadů absolutní většina romských dětí (rozdíl mezi 1. třídou a posledním rokem MŠ je okolo 0,2 %).

Druhá část Zprávy se týká diagnostických nástrojů. V této souvislosti Svatopluk Pohořelý uvedl, že nově je Česká školní inspekce povinna kontrolovat a hodnotit jejich dostatečné zabezpečení.

Tajemnice Krejčová se dotázala, jakým způsobem se může RVZRM, popř. Výbor, zapojit do připomínkování dokumentu. Dotazovaný potvrdil možnost zapojení Rady do procesu připomínkování Zprávy. Předseda Výboru, Martin Kaleja, uvítal příležitost k součinnosti.

6. Aktualizace vyhlášení dotačního programu Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků SŠ a studentů VOŠ a konzervatoří

Předseda výboru, Martin Kaleja, poděkoval hlavním aktérům z MŠMT. Svatopluk Pohořelý doplnil podstatné informace: text odeslaný ze strany MŠMT není výzvou, ale záměrem, konceptem věčného řešení výzvy. Podle jeho slov by měla probíhat diskuze nad těmito otázkami: Jaká má být vybrána cílová skupina? Co bude věčně podporováno? Kdo bude příjemce? Jaké budou vzájemné vztahy? Následné

řešení bude podle standardních postupů zpracováno do výzvy. Aktuální text představuje srovnání a vyhodnocení stavu a navrhuje určitá opatření. Výzva má být vyhlášena na rok 2022.

Místopředsedkyně Výboru Andrea Cibulková referovala o důležitosti vzdělávání a zlepšení odborných schopností pedagogických pracovníků a pracovníků neziskových organizací pomocí kursů, seminářů a další spolupráce s lektory a mentory.

7. Informace z agendy RomanoNet v oblasti vzdělávání

Ředitel organizace RomanoNet Michal Miko ve své řeči představil svou organizaci, která sdružuje a koordinuje nevládní a neziskové organizace pracující s romskou menšinou. Podílí se rovněž na vytváření občanských monitorovacích zpráv. Tyto analýzy se zaměřují na inkluzi ve vzdělávání romských dětí. Cílem je dohlížet na politiky inkluze romských žáků, tak aby tito měli rovný přístup ke vzdělávání. Zároveň sledují dopady Národního plánu obnovy a nové Strategie rovnost, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021 - 2030. Uvedl, že je před nimi spousta práce, která je čeká v příštích letech. Vztah RomanoNetu k Radě je podle ředitele sítě organizací proaktivní a součinnost považuje za velice důležitou.

8. Agenda Výboru pro vzdělávání Romů

Tento bod nebyl z časových důvodů projednán.

Předseda Výboru doc. Martin Kaleja poděkoval všem členům a hostům za účast a ukončil jednání Výboru.

Zpracovali: Kateřina Krejčová, M.A., Bc. Vojtěch Tuzar
Za správnost: doc. PhDr. et PhDr. Martin Kaleja, Ph.D., *předseda*